

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Гарькавець С.О.

У статті розглянуто особливості формування соціально-нормативної свідомості студентської молоді за умов суспільних перетворень, що відбуваються в сучасній Україні. З'ясовано, що негативний вплив економічних, політичних і правових перетворень зумовлює появу викривленої соціально-нормативної свідомості особистості. Таке викривлення обумовлено орієнтацією значної кількості молодих людей на цінності референтних груп, у яких релевантними утвореннями вступають гроші, влада та соціальний статус. Наведено результати емпіричного дослідження щодо рівня сформованості соціально-нормативної свідомості студентської молоді засвідчують наявність її редукції у бік конформістського спрямування. Найбільш негативними рисами такої редукції є схильність особистості до жорсткого практицизму, цинізму, сподівання на допомогу родини, друзів, заможних родичів і кланових зв'язків. Запропоновано шляхи запобігання викривленню соціально-нормативної свідомості студентської молоді, де головна роль відводиться позитивним впливам нормативного та інформаційного характеру.

Ключові слова: вплив, конформізм, референтна група, студентська молодь, соціально-нормативна свідомість.

В статтє рассматриваются особенности формирования социально-нормативного сознания студенческой молодежи в условиях общественных преобразований, которые происходят в современной Украине. Установлено, что негативное влияние экономических, политических и правовых преобразований обуславливает появление искривленного социально-нормативного сознания личности. Данное искривление обуславливает ориентацию значительного количества молодых людей на ценности референтных групп, в которых релевантными образованиями выступают деньги, власть и социальный статус. Приведенные результаты эмпирического исследования относительно сформированного социально-нормативного сознания студенческой молодежи свидетельствуют о наличии ее редукции в сторону конформистской направленности. Наиболее негативными чертами такой редукции являются склонность личности к жесткому практицизму, цинизму, надежда на помощь семьи, друзей, богатых родственников и клановых связей. Предложены пути предотвращения искривлений в социально-нормативном сознании студенческой молодежи, где главная роль отводится позитивным влияниям нормативного и информационного характера.

Ключевые слова: влияние, конформизм, референтная группа, студенческая молодежь, социально-нормативное сознание.

The article discusses the features of formation of socio-normative consciousness of students in terms of social changes that taking place in the modern Ukraine. It was found that the negative impact of economic, political and legal transformations causes the appearance of a curved socio-normative consciousness of the personality. This curvature determines the orientation of significant quantity of young people on the values of the referent groups where relevant entities are money, power and social status. The results of the empirical research on the formed socio-normative consciousness of students shows a reduction in the direction of their conformist orientation. The most negative features of such reduction are the tendency of the personality to the hard pragmatism, cynicism, hope to get help from family, friends, relatives and wealthy clan ties. Several ways were suggested in order to prevent distortions in the socio-normative consciousness of college students, where the main role is given to a positive influences of normative and informative pattern. Sour. – 9.

Key words: *influence, conformity, referent group, students youth, socio-normative consciousness.*

Постановка проблеми. Проблема соціально-нормативної свідомості особистості займає одне з основних місць у вивченні усього комплексу питань стосовно утворення в нашому суспільстві соціально-нормативних відносин, а разом з ними – побудови громадянського суспільства та правової держави. Ця проблема вирішується різними галузями наукового знання, бо є насправді інтеграційною та комплексною.

Особливо складним є практичний бік формування просоціальної свідомості особистості, оскільки на теперішній час немає ефективного алгоритму запровадження такого процесу. Сьогодні характеризується низьким рівнем загальної нормосвідомості наших громадян, взагалі та її низьким рівнем у юнаків і дівчат, зокрема. Тому пошук нових форм формування соціально-нормативної свідомості особистості складає в теоретичному та практичному сенсі одне з головних завдань сьогодення, й від цього значною мірою залежить подальший розвиток української держави як демократичного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми соціально-нормативної свідомості особистості має достатньо тривалу історію. В юридичній, соціологічній, філософській та психологічній літературі існує широке коло науковців, які присвятили свою увагу цьому важливому питанню. Серед зарубіжних дослідників слід виділити таких вчених, як Е. Дюркгейм, Р. Мертон, Д. Сазерленд, Т. Селлін, Г. Хірши та ін. [8]. У радянській та вітчизняній науці значний внесок в розробку теоретичних і практичних аспектів моральної та правової свідомості особистості внесли М. І. Бобньова, Г. О. Балл, М. І. Єнікеєв, Г. Х. Єфремова, І. О. Кудрявцев, С. Д. Максименко, О. Р. Ратінов, О.

М. Яковлев та ін. [2; 6; 7; 9]. Як зазначають науковці, соціально-нормативна свідомість як сфера суспільної, групової та індивідуальної свідомості здійснює нормативне опосередкування соціальних явищ, співвідносить їх з нормативними вимогами, з уявленнями про необхідне, яке є проєкцією соціально-нормативного регулювання, нормативних оцінок та ставлень. Який би ми не обрали за зразок соціально-нормативний вчинок індивідуума, обов'язково в ньому буде відтворена його соціально-нормативна свідомість.

До структури соціально-нормативної свідомості належать чотири основних типи оціночних ставлень. Це: ставлення до соціальних норм (його принципів, інститутів та контролю); оціночне ставлення до соціально-нормативної поведінки людини; до інституцій та їх діяльності; до власної соціально-нормативної поведінки.

Проте, треба зауважити, що в структурі соціально-нормативної свідомості особистості ми виокремлюємо кілька шаблів нормативної регуляції, які у сукупності утворюють особистісну соціально-нормативну систему. Це прояви моральної, резидуальної та правової свідомості особистості [2].

Загальновідомо, що свідомість – це вища форма психічного відтворення дійсності суб'єктом, яка формується в онтогенезі індивіда на підставі присвоєння соціального досвіду, у процесі предметної та теоретичної діяльності, спілкування та мовної взаємодії. Також наявні три категорії психічних явищ, які входять до структури індивідуальної свідомості. Це психічні процеси, стани і властивості. Вони, власне, і зумовлюють загальні якості свідомості – динамічність та константність, взаємодія яких і визначає діалектику свідомості особистості.

Константність свідомості зумовлена психічними станами та особливими властивостями особистості. Динамічність визначається як мінливість, розвиненість свідомості, що зумовлена короткочасними та швидкозмінними психічними процесами, які можуть закріплюватися у станах і змінах властивостей особистості.

Свідомість має три компоненти – пізнання, переживання та ставлення, які завжди виступають у єдності у будь-якому психічному акті. Вони наповнюють свідомість певним змістом та виступають тими чинниками, які й відтворюють існуючу дійсність. Людина, яка стає особистістю, визначається у соціальному просторі на підставі саме пізнання, переживання та ставлення до неї.

Разом із цим, особистість, завдяки своїй активності, проявляється у притаманних для неї мотивах поведінки, установках, способах дій, які спрямовуються на перетворення об'єктивної реальності, що знаходить своє вираження у життєвій позиції, яку вона займає. При цьому

усі зовнішні впливи на людину проходять крізь призму існуючої соціальної системи, сукупність внутрішніх умов діяльності, які в цілому й утворюють особистість. Вчені визначають, що особистісними ставленнями є відтворення тих об'єктивних ставлень, у яких предмети та явища реального світу знаходяться в певному зв'язку з даною особистістю [6; 7]. Останнє й є суб'єктом пізнання, тобто процесу набуття під час суспільно-практичної діяльності істинних знань про об'єктивний світ.

Як відомо, вищим рівнем свідомості є самосвідомість. Це усвідомлення людиною свого "Я", ролі у суспільстві та активне їх регулювання. Це складна інтегративна властивість психічної діяльності людини, яка забезпечує усвідомлення схильностей, вибір діяльності, формування індивідуального стилю життя, наближення до своєї сутності. М. Й. Боришевський зазначає, що розвиток особистості значною мірою залежить від соціально-психологічних очікувань, образу "Я", рівня досягнень, самооцінки, структурних компонентів самосвідомості [1].

Історично формування свідомості реалізує ставлення людини до матеріального світу речей, інших людей, самої себе як особистості та члена суспільства. Аналогічні етапи дослідники виокремлюють й у формуванні її різновидів, наприклад правосвідомості: матеріальний світ набуває якості приналежності (приватна, особиста та державна власність), інші люди усвідомлюються та охороняються у своїй фізичній цілісності та моральній гідності нормами закону, особистістю об'єктивізуються власні дії та моральні якості у світлі правових норм і законів суспільства [7].

Разом із цим, як у моральній свідомості, так і у правосвідомості виокремлюють три взаємопов'язані сторони: пізнавальна, оцінна та регулятивна. Пізнавальний бік пов'язаний з адекватним відтворенням цінностей (моральних, правових) у свідомості індивіда. Оцінний бік – виявляється в особистісному ставленні індивідуума до тих явищ, які визначаються моральними, правовими. Цей бік мотивує поведінку, забезпечує вибірковість поведінкових актів. Регулятивний бік пов'язаний з контролем за конкретними діями та їхньою оцінкою. Це прояви моральної, правової свідомості у конкретних вчинках людини.

І моральна, і правова норми мають змістовний та імперативний характер свого прояву. При цьому перший є операційним проявом правильної дії та є тим, що пов'язано з пізнавальними боком самосвідомості. Другий – є втіленням обов'язково-наказової сторони норми та відноситься до оціночної сторони самосвідомості.

Кінцевою метою дотримання усіх соціальних норм є встановлення відповідного порядку, певної регуляції реальної поведінки людей та їх розвиток у заданому напрямку. Тобто маємо прояв регулятивної сторони самосвідомості.

Проте, треба зауважити, що проблема соціально-нормативної свідомості має труднощі як в емпіричному виявленні, так й у науково-теоретичному розумінні. Ті нормативні установки, які були сформовані на підставі минулого досвіду, безпосередньо впливають на сприйняття та оцінювання нормативних об'єктів певним чином і спонукають діяти у відношенні до нього у відповідності з цією оцінкою. Тому у деяких дослідженнях, як на нашу думку, продовжують панувати ідеологізовані нормативні установки, в основі яких знаходяться певні ідеологізовані цінності.

Особливо великі розбіжності мають місце у так званій правовій орієнтації людини, яка є інтегрованою сукупністю її правових установок, безпосередньо формує внутрішній план, програму діяльності у юридично значущій ситуації. Тобто правова орієнтація є проекцією регулятивної функції правосвідомості, яка певним чином себе проявляє і в буденній, і в теоретичній площині.

Однак, проблема соціально-нормативної свідомості в сучасних умовах не може бути зведена тільки до розгляду розбіжностей, які існують у підходах щодо її структурованості. Вона певним чином пролягає у напрямку вікової динаміки. Тобто соціально-нормативна свідомість людей різних вікових груп, на нашу думку, має суттєву різницю, і, це може викликати значні розбіжності в емпіричному вивченні зазначеної проблеми. Тому, виходячи з тенденції розвитку нашого суспільства, його подальшої трансформації, вивчення соціально-нормативної свідомості молоді, що навчається у вищому закладі освіти стає одним із важливіших завдань щодо встановлення дійсного сприйняття нею соціально-економічних, політичних та правових перетворень.

Однією з соціально-психологічних причин того, що рівень соціально-нормативної свідомості молоді в останні роки залишається низьким, а більшість молодих людей скептично ставляться до необхідності дотримання соціальних норм, є, так би мовити, "парадоксальність" пересічного українця. Він одночасно схильний і до засудження і до виправдовування одних й тих же дій та поводить за одних й тих самих обставин по-різному. Це підштовхує зробити деяке припущення про те, що в молодих людей під впливом соціальних новоутворень сформувалося маргінальна соціально-нормативна свідомість, яка відтворює соціально-нормативну дійсність у формі крайніх оціночних ставлень. Нововведення приймаються крізь призму життєвих потреб, які, здебільшого, зав'язані на соціально-економічних мотивах. А норми, як свідчить соціальний досвід, не можуть конкурувати з соціально-економічними умовами існування у сенсі побудови стимулів і мотивів

людської поведінки. Так, якщо, наприклад, соціальна або правова норма буде диктувати одне, а соціально-економічні умови життя інше, дійсну роль у виборі напрямку поведінки, як правило, відіграватимуть соціально-економічні мотиви.

Мета статті – з'ясувати, який вплив в умовах суспільних перетворень справляють на процес формування соціально-нормативної свідомості студентської молоді соціально-психологічні чинники економічного, політичного та правового характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-психологічне дослідження, яке нами було проведено протягом 2011-1012 рр., спрямовувалося на виявлення рівня соціально-нормативної свідомості студентської молоді та чинників, якими обумовлено її формування. У дослідженні брали участь 155 студентів одного із вузів міста Луганська. На підставі самостійно розробленого опитувальника та постопитуваних бесід ми спробували з'ясувати питання внутрішньої факторизації соціально-нормативної свідомості студентів і соціальних чинників, які суттєво впливають на її формування за сучасних умов розвитку українського суспільства. Результати опитування наводяться в табл. 1.

Отримані результати надають підстави зробити такі висновки. По-перше, в середовищі студентської молоді існує суттєва неоднорідність соціально-нормативних установок, які диференціюються за такими напрямками:

- позитивний, активний тип, який характеризується стійкими упевненостями в тому, що ні за яких обставин не порушить соціальні норми та, за нагоди, стане на перешкоді іншим у їхньому порушенні (47,56% опитуваних);

- традиційно-позитивістський тип, який не за яких обставин не прагне висловлювати своє ставлення до існуючої соціально-нормативної системи (8,89%);

- кордонний тип, який додержується соціальних норм тільки з побоювання бути покараними за їх порушення (7,11%);

- негативно-відхиляючий тип, представники якого незадовільно ставляться до соціально-нормативних заборон в цілому (1,33%);

- ситуаційний тип, поведінка якого залежить від соціального контексту (35,11%).

По-друге, більшість молодих людей сприймає систему соціальних норм не як певну абстракцію, а як реально діючий чинник упорядкування відносин між людьми. При цьому тільки 13,33% опитуваних вважають, що закони приймаються в інтересах усього народу, а майже 70% вважають, що вони приймаються в інтересах влади та новників.

Таблиця 1

Результати опитування у групі студентської молоді (N = 155)

№ п/п	Запитання опитувальника	Вибір запропонованих відповідей (у %)			
		А	Б	В	Г
1	Закони приймаються в інтересах:	Усього народу – 13,33	Заможних та багатіїв 12,89	Влади та чиновників 71,56	Мене це не цікавить – 2,22
2	Коли буде потрібним, то ви скоріше виконаєте:	Закони держави – 14,67	Постанову свого керівництва 0,44	Вказівку безпосереднього начальника – 7,56	Те, що буде найбільш вам вигіднішим 77,33
3	При зіткненні закону та здорового глузду треба виходити з:	Закону – 13,78	Здорового глузду – 73,33	Думки оточуючих – 8,44	Вагаюсь з відповіддю – 4,44
4	Чи будь-який злочин є водночас й аморальним проступком?	Так – 17,33	Ні – 59,11	Залежно від обставин – 20,89	Вагаюсь з відповіддю – 2,67
5*	Який злочин водночас може бути й не аморальним проступком?	Необережні злочини – 43,56	Економічні злочини – 25,56	Злочини проти життя та здоров'я особи – 9,56	Злочини у сфері політики – 1,33
6	Ви вважаєте, що сьогодні найбільший вплив мають:	Закон – 3,56	Влада – 31,67	Гроші – 60,89	Знайомства, родинні зв'язки – 3,89
7	З чим ви погодитесь?	Нам потрібна правова держава 76	Треба, щоб держава не втручалась в життя людей – 9,33	Мене влаштовує наша держава 10,22	Мене не цікавлять правові питання – 4,56
8	Додержуються в нашій державі принципу рівності усіх перед Законом?	Так – 9,33	Ні – 82,22	Є зміни на краще – 6,67	Вагаюсь з відповіддю – 1,78
9	Можливо скоєння злочину за високу плату?	Так – 10,67	Ні – 54,67	Дивлячись, якій – 25,33	Вагаюсь з відповіддю – 9,33
10	Вважаєте виправданим ухилення від сплати податків?	Так – 30,22	Ні – 18,67	Залежно від обставин – 48,44	Вагаюсь з відповіддю – 2,67

*Від 72% опитуваних, які в 4 запитанні вибрали відповіді Б або В.

Заслугує увагу й те, що саме ситуативний тип випробуваних стовідсотково демонструє таке ставлення до прийняття законів. Безумовно, цей тип є виразником маргінальної нормосвідомості і, на думку В. М. Кудрявцева, відбиває найбільшу рису свідомості суспільства перехідного періоду, якій притаманні "лабільність, пристосування, безпринципність, які обумовлені життєвими потребами виживання в нових, складних умовах" [4, с. 140].

Ще одним аспектом соціально-нормативної свідомості студентської молоді є її конформістська спрямованість. Так, на питання "Коли буде потрібним, то ви скоріше виконаєте..." майже 77% відповіли: "Те, що буде найбільш вигідним". І тільки 14,67% відповіли: "Закон, який санкціонований державою".

Також, слід зауважити, що у молодих людей у ставленні до соціальних норм існує і суто прагматичне ставлення. Майже 73% опитуваних вважають, що при зіткненні закону та здорового глузду треба виходити з останнього. Це майже стільки, скільки в опитуваних студентів московських вишів [3; 4]. Треба зауважити, що серед опитуваних старших вікових груп цей показник нижче, але й вони вважають, що сьогодні здоровий глузд є значно більшим критерієм правильної поведінки, ніж соціальні норми.

У співвідношенні права та моралі опитувані продукували суперечливе ставлення до визнання злочинів водночас і аморальними проступками. 59% вважали, що не усі злочини можуть бути аморальними вчинками. Такими злочинами вони визнавали: необережні правопорушення (дорожньо-транспортні пригоди); економічні злочини (ухилення від сплати податків, фіктивне підприємництво); злочини проти життя та здоров'я особи (перевищення меж необхідної оборони). У цьому сенсі викликають особливий інтерес думки опитуваних. Так, майже 20% вважають, що моральними чи аморальними можуть бути злочинні дії залежно від обставин. Виключно соціальні ситуації диктують відповідне ставлення до тих або інших протиправних дій. На думку майже 50% опитуваних, можливо виправдати будь-який злочин, як що він скоєний близькою людиною. Менше ніж 10% вважають що "у кожного власна мораль", а приблизно 30% стверджують, що у співвідношенні морального та злочинного треба виходити з думки оточуючих.

Не менш цікавим є ставлення опитуваних до скоєння злочину за велику плату. Більш ніж 50% відповіли, що вони не зможуть його скоїти. Майже 10% відповіли, що так. І, разом з цим, майже 25% виявились схильними до цього крізь призму – "дивлячись, який".

Пояснюючи своє ставлення до цього питання, опитувані стверджували, що мотивацією їх вчинків може бути найбільш широкий спектр соціальних обставин. Тому вони не виключають, що може існувати те, яке штовхне їх на протиправні дії. А оскільки "навіть для церкви сьогодні головною цінністю є гроші", то скоєння злочину за гроші може стати простим шляхом до їх заробляння. Твердження, що гроші сьогодні мають вирішальне значення, вважають правильним більш як 60% опитуваних. Ще майже 31% віддають перевагу владі. І тільки 3,5% вважають, що найвпливовішим на сьогодні є закон.

У своїх поясненнях опитувані наводили різні приклади з власного життя або життя своїх знайомих. При цьому вони стверджували, що гроші можуть замінити і владу, і закон. Головне – скільки їх у тебе. На думку більшості, ринкові перетворення зробили їх головною цінністю, якої прагне переважна більшість людей.

Треба зауважити, що визнання грошей та влади у якості найбільш впливових чинників впливу на соціально-нормативну поведінку особистості має вікову диференціацію. Так, опитуванні, яким було 30 і більше років, схилились саме до визнання впливовості влади, а опитувані, яким було на декілька років менше, істотно наполягали на перевазі грошей. Ми вважаємо, що такий розподіл істотно має культурно-історичні основи. Ще за радянських часів влада утілювала у собі можливість та достаток. Тому старші вікові групи схильні додержуватися цього соціального стереотипу. Разом із цим, "прагнення до влади" у деяких наших співвітчизників залишається соціально релевантним на рівні когнітивних уявлень, тому що "де влада, там і гроші".

Ще одне питання, яке істотно пов'язано зі станом соціально-нормативної свідомості особистості, стосується дотримання у нашій державі принципу рівності всіх перед законом. Більш ніж 80% опитуваних вважають, що цей принцип в нашій країні не діє. В поясненнях опитуваних превалювали різні констатації того, що перешкоджає дотриманню соціально-нормативної рівності між людьми. Це і гроші ("у кого їх більше, у того й прав більше"), це і влада ("начальник завжди правий"), це і знайомства та родинні зв'язки ("свої чужака не підпустять на постріл"), це і самі люди, які не вірять в те, що вони рівні між собою.

Висновки:

1. Соціально-нормативна свідомість студентської молоді залежить від тих соціально-правових, соціально-економічних та соціально-психологічних чинників, які домінують в нашому суспільстві та істотно впливають на загальну свідомість особистості.

2. У соціально-нормативній свідомості молоді людини відмічається редукація у бік конформістської спрямованості. Для значної частини студентської молоді на сьогодні характерні такі риси, як жорсткий практицизм, цинізм, сподівання на допомогу родини, друзів, заможних родичів, кланові зв'язки тощо.

3. Частина студентства вважає, що на верхніх щаблях соціальної драбини знаходяться люди, які не звертають увагу на інших і можуть вижити за всіх умов. Тому вони являють собою взірць для молоді, який впливає на відповідний рівень їхньої соціально-нормативної свідомості.

4. Переважна більшість студентів вважає необхідною побудову громадянського суспільства та правової держави, але, разом із цим, не враховує особисту участь у цьому процесі. Тобто будувати зобов'язані інші – у тих, у кого влада. Вони ж реально вплинути на ці процеси, на їхню думку, не можуть.

5. Нині у практиці громадянського виховання молоді особливу увагу слід приділяти питанням формування її соціально-нормативної свідомості. На нашу думку, одним із шляхів такого процесу є моральне очищення "дорослих". Воно може відбуватися на підставі відходу від крайнощів, від спокуси проводити лінію розмежування "добра" та "зла" між собою та іншими, а не через свою власну душу. Крім цього, треба пам'ятати, що сила народу знаходиться у його традиціях. Як зазначав свого часу Конфуцій [4], якщо люди будуть керуватися виключно правовими приписами та дисциплінуватися покаранням, вони будуть шукати шляхи, щоб уникнути і першого, і другого. Але якщо вони будуть керуватися доброчесністю та дисциплінуватися традицією, вони відчуватимуть сором і поводитимуться справедливо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боришевський М. І. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні сучасної молоді / М. І. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2003. ? Т. V., ч. 5. – С. 34-42.

2. Гарькавець С. О. Соціально-нормативний конформізм особистості у психологічному вимірі : [монографія] / С. О. Гарькавець. – Луганськ : Ноулідж, 2010. – 343 с.

3. Катастрофическое сознание в современном мире в конце XX века // Сборник научных статей. – М., 1999. – 248 с.

4. Конфуций. Лунь юй / Конфуций // Антология мировой правовой мысли. – М., 1999. – Т.1. – С. 488.

5. Кудрявцев В. Н. Преступность и нравы переходного общества / В. Н. Кудрявцев. – М. : Гардарики, 2002. – 238 с.

6. Прикладная юридическая психология / под ред. проф. А. М. Столяренко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 639 с.

7. Ратинов А. Р. Правовая психология и преступное поведение: Теория и методология исследования / А. Р. Ратинов, Г. Х. Ефремова. – Красноярск : Изд-во Красноярского ун-та, 1988. – 253 с.

8. Третьяченко В. В. Психологія правослухняної та протиправної поведінки особистості в умовах трансформації українського суспіль-

ства : [монографія] / Третяченко В. В., Гарькавець С. О., Коломійцев О. А. – Луганськ : Знання, 2008. – 344 с.

9. Яковлев А. М. Социология преступности / А. М. Яковлев. – М. : Право, 2001. – С. 111-113.

УДК: 378.6-057.875-056.32

НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Гончаренко Н.В.

У статті здійснено теоретичний аналіз понять "навчальне навантаження", "психічне здоров'я", "екзаменаційний стрес", а зовнішніх і внутрішніх чинників, що спричиняють виникнення також порушення психічного здоров'я у студентів; проаналізовано методи запобігання психічним захворюванням серед студентської молоді.

Ключові слова: навчальне навантаження, психічне здоров'я, екзаменаційний стрес, зовнішні і внутрішні чинники, що спричиняють виникнення порушень психічного здоров'я у студентів.

В статье произведен теоретический анализ понятий "учебная нагрузка", "психическое здоровье", "экзаменационный стресс", а также внешних и внутренних факторов, способствующих возникновению нарушений психического здоровья у студентов.

Ключевые слова: учебная нагрузка, психическое здоровье, внешние и внутренние факторы, способствующие возникновению нарушений психического здоровья у студентов.

In this paper the theoretical analysis of the concepts of "training load", "mental health", "examination stress" external and internal factors that give rise to violations of mental health in students analyze methods of prevention of mental illness among students.

Key words: training load, mental health, examination stress, external and internal factors that give rise to violations of the mental health of students.

Актуальність та постановка проблеми. Проблема навчального навантаження є надзвичайно актуальною в сучасній освіті. У зв'язку з бурхливим розвитком усіх сфер суспільного життя, переходом до інформаційного суспільства значно зростає обсяг інформації, а також збільшення вимог щодо володіння і оперування інформацією. В сучасних умовах життя, коли постійно збільшуються вимоги до молодих фахівців, зростає психоемоційне навантаження студентів, що може призвести до порушень психічного здоров'я.